

ถ้าเชิดชูพระคุณแม่ขึ้นมาได้
สังคมไทยไม่สิ้นความหวัง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ถ้าเชิดชูพระคุณแม่ขึ้นมาได้ สังคมไทยไม่สิ้นความหวัง*

พระคุณแม่ที่ตามไปคุ้มครองลูกหายไป สังคมไทยจึงตกอยู่ในอันตรายที่รุนแรง

พระคุณแม่นั้นคุ้มครองลูก และคุ้มครองโลก เรื่องนี้ขอเน้น ที่ว่า พระคุณแม่คุ้มครองลูกนั้น หมายความว่า เมื่อเรามีความซาบซึ้งใน พระคุณแม่ ซึ่งตามปกติคนไทยเราเป็นอย่างนี้ทุกคน พระคุณแม่ก็ ตามไปคุ้มครอง คือ เวลาไปไหน ไปพบอะไร หรือจะทำอะไร ถ้าจะ ทำสิ่งที่ไม่ดี...พอนึกถึงแม่...เหมือนกับแม่บอกว่า หุคุณนะลูก...ก็ขยับ เราไว้

ในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ก็เหมือนกัน เมื่ออยู่กับแม่ เรามีความรู้สึกที่ดีงามเป็นคุณธรรม ซึ่งโน้มนำจิตใจของเราทำให้มอง เพื่อนมนุษย์ในแนวทางเดียวกัน ก็มองเป็นที่เป็นที่นอင့်เป็นญาติ เวลา

---

* จากแถบบันทึกเสียง “ถ้าเชิดชูพระคุณแม่ขึ้นมาได้ การศึกษาไทยยังไม่สิ้นความหวัง แต่ถ้า ฟ้นพระคุณแม่ไม่ไหว สังคมไทยวอดวายแน่” พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) สอนทนา และตอบปัญหาธรรม ในโอกาสที่คณะผู้บริหาร ครู จากโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย และ โรงเรียนทอสี ถวายหนังสือ “การศึกษาฉบับง่าย - *Education Made Easy*” และขอคำปรึกษา เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ วัดญาณเวศกวัน จ.นครปฐม

ออกไปข้างนอก...พอเจอผู้หญิง ก็จะนึกถึงแม่ แล้วก็เกิดความรู้สึกแบบญาติ แบบพี่น้อง ในทางที่ดีงาม

ทีนี้ ถ้าความสัมพันธ์เชิงคุณธรรมที่มีความซาบซึ้งใจหายไป คนก็จะมองกันในแง่ของเรื่องทางเพศอย่างเดียว แล้วความเลื่องอันตราก็เกิดขึ้น

สังคมของเรามีวัฒนธรรมที่ได้ปลูกฝังเรื่องพระคุณแม่มาลึกซึ้งมาก จึงช่วยป้องกันปัญหาได้มาก แต่เวลานี้ความสัมพันธ์และความรู้สึกที่ดีงามนี้กำลังลดน้อยลงหรือจะหมดไป จึงน่าเป็นห่วง

ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างแม่กับลูกที่ซาบซึ้งนั้น ฝังลึกลงไปใจ ทำให้พระคุณแม่มีความหมายอย่างยิ่ง และมีกำลังอิทธิพลมากจนกระทั่งเมื่อพูดขึ้นมาว่า “แม่” จะสามารถบันดาลจิตใจให้เกิดมีความรู้สึกนึกคิดในทางที่เป็นคุณธรรมทันที และทำลายความรู้สึกในทางไม่ดี เช่น ความโกรธให้หมดไป

เหมือนอย่างคนเข้าไปในป่า พอได้ยินใครพูดขึ้นมาว่า “เสือ” ก็กลัวมาก ไม่ต้องนึกไม่ต้องคิดว่าเสือเป็นอย่างไร น่ากลัวอย่างไร พอได้ยินเท่านั้น อาการกลัวก็เกิดขึ้นมาเองทันที อาจจะต้องถึงกับเข่าอ่อนหมดแรง หรือไม่อย่างนั้นก็วิ่งหนีสุดชีวิตไปเลย

“พระคุณแม่” ก็เหมือนกัน ถ้าได้ปลูกฝังกันไว้ดี ลึกซึ้งมาก จะออกมาทำงานเอง ในเวลาที่ต้องการ ให้ถึงขั้นที่ว่า ถ้าเงื้อมือขึ้นจะแทง หรือทำร้ายใคร พอมีใครพูดขึ้นมาว่า “แม่” เท่านั้นแหละ...มืออ่อนเลย มีดหลุดมือ ต้องอย่างนี้

เราต้องให้พระคุณแม่มีอิทธิพลลึกซึ้งขนาดนั้น และก็เป็นการจริงว่าถ้าเราปลูกฝังกันดี ก็จะมีอิทธิพลขนาดนี้ คือพูดถึงแล้ว

ความหมายที่ลึกซึ้ง จะส่งผลออกมาสู่พฤติกรรมทันทีโดยไม่รู้ตัว แต่เวลานี้ที่น่าเสียดายก็คือ พลังแห่งพระคุณแม่กำลังจะหมดไป

เมื่อคำว่า “แม่” ไม่มีอิทธิพลแล้ว เครื่องยับยั้งซึ่งใจในทางคุณธรรมของคนก็จะยิ่งหมดไป เพราะฉะนั้น เราก็จะต้องเจอกับความเลื่อมต่างๆ อย่างมากมาย จึงได้บอกทุกอย่างไว้ เราก็ต้องช่วยกันฟื้นฟูเรื่องพระคุณแม่กันขึ้นมาให้ได้

ถ้าจะกู้สังคมไทย ต้องฟื้นฟูพระคุณแม่ขึ้นมาให้ได้

พระคุณแม่นั้นฟื้นฟูได้แน่ แต่จะต้องฟื้นฟูชีวิตที่มีความรักอบอุ่น เป็นสุขในครอบครัว ให้พ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ให้เมตตา กรุณาแสดงออกมาในชีวิตที่เป็นจริง ชนิดที่ฝังลึกสนิทแน่นแฟ้น คิดมาตั้งแต่เด็กแต่เล็ก ถ้าทำอันนี้สำเร็จ ก็กู้สังคมไทยได้...

พระคุณแม่นี้แหละจะเชื่อมต่อไปยังคุณพระรัตนตรัย

คุณพระรัตนตรัยนั้น ถ้าไม่มีพระคุณแม่มาช่วยเชื่อม...เด็กก็ก้าวไปถึงยาก

สังคมไทยเราก็อาศัยเริ่มจากจุดนี้ คือตั้งต้นที่พระคุณแม่ แล้วก็โยงมาหาพ่อ แล้วก็โยงไปถึงพระรัตนตรัย จากพระรัตนตรัยก็โยงไปยังสิ่งทั้งหลายที่ดั่งาม แล้วทำอย่างไรเราจะเอาจริงเอาจังช่วยกันรักษาหลักเรื่องพระคุณแม่นี้ไว้ให้ได้

ที่ว่านี้ก็หมายความว่า ทางโรงเรียนต้องโน้มตัวไปหาครอบครัว แต่ถ้าคุณแม่ที่บ้านไม่ช่วย ไม่ร่วมมือ ก็ยาก ความสำเร็จก็อยู่ที่คุณแม่ คุณครูก็ทำหน้าที่คล้ายๆ กับพระ คือต้องกลับย้อนต้นไป

กระตุ้นในครอบครัว ให้คุณแม่คุณพ่อทำหน้าที่ พ่อครอบครัวเขาดี
พ่อแม่ทำหน้าที่ถูกต้อง ก็เรียกว่าเครื่องจักรเดินแล้ว เดินหน้าไปได้

เวลานี้ ที่เราทำกันอยู่ที่วัด หรือโรงเรียน ถ้าไม่สามารถไปทำ
ให้เครื่องจักรที่บ้านเดิน ผลก็ไม่ได้ตลอดรอดฝั่ง ไม่ตลอดสาย ไม่
ได้ผลเต็มที่ ก็เลยย้ำว่า อยากรู้ ก็ต้องขอให้ช่วยกันเรื่อง “แม่” เรื่อง
“ครอบครัว” ให้พื้นที่สังคมไทยขึ้นมาให้ได้...

ตรงนี้เป็นพื้นฐาน เป็นจุดเริ่ม เพราะจุดเริ่มของชีวิตอยู่ที่นั่น
เมื่อชีวิตเริ่มที่นั่น การศึกษาก็ต้องเริ่มที่นั่น (ที่แม่ และที่บ้าน-
ครอบครัว)

เมื่อสังคมมีปัจจัยล่อเรามากในด้านร้าย ต้องให้ครูที่บ้านนำลูกไปในการศึกษาที่ดี

การศึกษาก็ต้องมาทั้งด้านความรู้สึกและความรู้ เราต้องการ
ให้เด็กได้ความรู้ แล้วก็ให้ความรู้ที่มากับความรู้สึกที่ดึงมาด้วย ถ้าเรา
เดินถูกทาง สองอย่างนี้จะพึ่งพากัน ทำให้เมื่อได้ความรู้ ก็ได้
ความรู้สึกที่ดึงมาด้วย

ความรู้สึกที่ดึงมานี้สำคัญมาก โดยจะเป็นตัวที่

๑. ให้ใช้ความรู้เพื่อสนองความรู้สึกที่ดึงมา

๒. ความรู้สึกที่ดึงมาจะไปกระตุ้นให้หาความรู้เพิ่มขึ้นมา

แต่ถ้าเป็นความรู้สึกในฝ่ายที่ไม่ดี

๑. ก็จะทำให้ใช้ความรู้เพียงเพื่อสนองกิเลส เพื่อมาสนอง
ความต้องการที่เป็นความเห็นแก่ตัว หรือเพื่อสนองความต้องการที่จะ
ไปทำร้ายผู้อื่น

๒. ถ้าไม่มีเรื่องที่จะสนองความต้องการของกิเลสแบบนี้ ก็
เลยหยุดเฉยหรือเฉื่อย ก็จะไม่หาความรู้ จึงไปจบที่โมหะ

ความรู้สึกแบบนี้ทำให้คนหาความรู้เพียงเพื่อสนองความรู้สึก
แล้วต่อจากนั้นก็ไม่ได้หาความรู้

แต่ถ้าเป็นความรู้สึกที่ดี มันจะได้ทั้งสอง คือ

๑. ทำให้หาความรู้เพื่อมาสนองความรู้สึกที่ดี

๒. เป็นปัจจัยของการหาความรู้โดยตรงเลยทีเดียว คือเป็น
ตัวกระตุ้นเราไปสู่ความรู้ เช่น ความรู้สึกที่อยากรู้ความจริงของสิ่ง
ทั้งหลาย อยากรู้เข้าใจสิ่งทั้งปวงนี้ เป็นคุณธรรมที่ทำให้เจริญปัญญา
แล้วปัญญาก็มาสนองคุณธรรม ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ดีอีก ทำให้เกิด
ความรู้สึกที่อยากสร้างสรรค์ และตัวปัญญาเองก็เพิ่มพูนไปสู่การ
เข้าถึงความจริง

ต้องพยายามทำให้สังคมไทยเดินไปให้ถูกทาง เวลานี้คนใช้
เทคโนโลยีในทางที่ก่อมากกว่าแก้ปัญหา แล้วเทคโนโลยีนั้นก็ใช้มาก
ทางด้านการสื่อสาร ซึ่งเอามากระตุ้นทางด้านความรู้สึกมาก และ
ความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นก็มักจะเป็นความรู้สึกด้านร้าย คือด้านโลภะ
โทสะ โมหะ ได้แก่

๑) ด้านหาสุขหาเสพส่วนตัว ล่าผลประโยชน์

๒) ด้านที่มุ่งร้าย คิดแย่งชิง ประทุษร้ายผู้อื่น ข่มเหงรังแก
กัน

๓) ด้านมัวเมา ลุ่มหลง เพลิดเพลิน

จะเห็นว่า เทคโนโลยีที่มากกระตุ้นความรู้สึกสามอย่างเหล่านี้
เต็มไปหมด แต่เทคโนโลยีที่ใช้เพื่อกระตุ้นความรู้สึกที่ดีงามไม่ค่อยมี

เพราะฉะนั้น ก็ต้องเป็นอย่างที่ว่า...มันก็เสี่ยงที่จะต้องเกิดคดีชุก ก็
เป็นไปตามเหตุปัจจัย

คุณพ่อคุณแม่นี้แหละ เป็นด่านใหญ่ที่จะรับมือกับ
เทคโนโลยี ถ้าเลี้ยงดูลูกดี ก็จะมีการศึกษาที่ทำให้ลูกปฏิบัติต่อ
เทคโนโลยีถูกต้อง และได้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

ขอให้ครูคนหนึ่ง กับครูคนที่สองมาประสานกัน และ
ร่วมมือกัน ตอนนี้อยู่ที่โรงเรียน (ครูที่โรงเรียน) คนไหนที่ไหนที่รู้ปัญหา
และมีจิตสำนึกที่จะแก้ปัญหา ต้องกลับไปกระตุ้นครูที่หนึ่ง (ครูที่
บ้าน, พ่อแม่)

ถ้าจะกู้สังคมขึ้นมา ต้องให้ครูมีสถานะที่ถูกต้อง

ครูนี้สังคมน่าจะเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะเป็นผู้สร้างคุณภาพ
ของคน เป็นที่หล่อหลอมลูกๆ ของทุกคนทุกครอบครัว เราจะต้อง
คำนึงถึงครู นี้หมายถึงทั้งหมด ทั้งประเทศ มองให้ถึงชนบท ตามบ้าน
นอกโน้น ไม่ใช่...ขออภัย ได้ยินบ่อยๆ ครูบ้านนอกเดี๋ยวนี้นะ
เขาบอกว่า พอสอนเสร็จ หลังเลิกเรียน (บางแห่ง)มาตั้งวงเหล้า ถ้า
อย่างนี้ก็น่าเป็นห่วง...

ครูต้องเกิดจิตสำนึกว่า โอ...เราเป็นครูนะ ความเป็นครูคือ
ผู้ทำหน้าที่อย่างนี้ๆ เราจะต้องนึกถึงเด็ก คำนึงถึงความสุข ความเจริญ
งอกงาม และความดีงามของเด็ก แล้วพยายามทำให้เด็กเจริญงอกงาม
อย่างดีที่สุด อย่างนี้เรียกว่าเกิด*ฉันทะ*

ถ้าฉันทะเกิดขึ้น ก็มีจุดเริ่มต้น อย่างที่ว่า แสงเงินแสงทอง หรือแสงอรุณมาแล้ว ก็จะเดินหน้าสว่างเจิดจ้าต่อไป อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ จะต้องสร้างฉันทะขึ้นมา

ถ้าครูทำงานด้วยฉันทะนี้ คือมีความอยากที่จะทำให้ชีวิตของเด็กเป็นชีวิตที่ดี อยากให้เด็กเจริญงอกงาม อยากให้เด็กเป็นคนดี อยากให้ประเทศชาติสังคมของเรามีคนที่มีคุณภาพ แล้วก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นไป ถ้าครูมีเจ้าตัวความอยากที่พระเรียกว่า ฉันทะอันนี้แล้ว ก็แน่ใจได้เลยว่าต้องเดินหน้า ไม่กี่ปี่เปลี่ยนหมดเลย สภาพสังคมอะไรต่างๆ ...มันเปลี่ยนเองเลย

แต่ฉันทะมันไม่มีนะสิ ในเรื่องการสอน...ขออภัย ต้องใช้คำว่า บางทีครูก็สอนแบบชั่งกะตายเป็น สักว่าสอน แต่ก็อย่างทีบอกแล้ว ในแง่หนึ่งก็ต้องเห็นใจ เพราะมันมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ครูเป็นอย่างนั้น เช่นไม่มีกำลังใจเลย อะไรที่จะมาช่วยส่งเสริมให้มีกำลังใจ ก็ไม่มี ความเอาใจใส่ของคนทั่วไปในสังคมก็น้อย การให้เกียรติก็ไม่ค่อยมี

แต่ก่อนนั้น ครู...สังคมให้เกียรติมากใช่ไหม ครูนี้แห่ม... ครอบครั้ว คุณพ่อคุณแม่ให้ความนับถือมาก แม้แต่ว่าคุณพ่อคุณแม่ของเด็กนั้นจะเป็นผู้ใหญ่ ก็ต้องนับถือครู เดียวนี้ได้ยินมาแล้วน่าหดหู่ใจ คือครูไปไหนคนไม่ค่อยให้เกียรติ แล้วนักการเมืองบางทีเอาครูมาเหมือนเป็นคนรับใช้...ใช่ไหม

นี่...อันนี้ต้องติเตียนนักการเมืองละ นักการเมืองต้องนำในเรื่องนี้ นักการเมืองต้องให้เกียรติครู ต้องแสดงออกให้รู้สีกว่านี่...เรานับถือครูนะ เวลาไปไหน...ไปในชนบท จะต้องให้เกียรติครู

เมื่อนักการเมืองนำอย่างนี้ โดยแสดงให้เห็นว่า ฉันให้เกียรติให้ความสำคัญแก่ครู ครูเองก็จะระวังตัวขึ้น ไซ้ใหม่ คนที่คนอื่นให้ความเคารพนับถือ ก็จะเป็นปัจจัยภายนอกอย่างหนึ่งที่ทำให้เจ้าตัวต้องระมัดระวัง ที่จะปฏิบัติตนให้สมกับฐานะด้วย ถ้าไม่มีเกียรติ คนก็มักจะคิดว่าเราจะทำอะไรก็ได้ ไซ้ใหม่

เพราะฉะนั้น สังคมจะต้องเซตชูครูให้เห็นๆ นักการเมืองเป็นบุคคลที่ทำงานนี้ได้ทันที จะต้องย่ำว่านักการเมืองต้องช่วยหน่อย ไปไหน ไปชนบท ต้องให้เกียรติครู แล้วสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างเห็นๆ เลย

แล้วก็ในสังคมทั่วไปและในชุมชนก็ต้องให้เกียรติครู แต่ลองเถิด ถ้านักการเมืองให้เกียรติครูนะ คนในถิ่นนั้นเดี๋ยวก็ต้องให้เกียรติครู... มันก็เป็นไปเอง เพราะฉะนั้น ถ้าจะเริ่มก็เริ่มให้ตรงจุด

เดี๋ยวนี้เราได้ยินในทางตรงข้าม กลายเป็นว่านักการเมืองไปเอาครูมารับใช้ อย่างนี้ก็หมดกันเท่านั้นแหละ สังคมเรา นี่...เดี๋ยวจะเป็นการติเตียนนักการเมืองไปเสีย แต่นักการเมืองที่ดีก็มี ท่านก็ต้องรับฟังเรา ไซ้ใหม่

ถ้าสังคมจะไปไม่ไหวและแย่แล้วแม่ คุณแม่จะต้องช่วยเริ่มต้นใหม่ให้ได้

เรื่องที่ว่ามานี้ ถ้าคุณแม่เอาด้วยจริงๆ จังๆ จะพัฒนาได้เร็วว่าที่จริงก็ผู้ปกครอง ต้องทั้งคุณแม่คุณพ่อนั้นแหละ แต่คุณแม่นี้ใกล้ชิดที่สุด เรียกว่าเป็นแกน ถ้าคุณแม่เริ่มต้นให้ละก็ มีความหวังมาก

ความซาบซึ้งในพระคุณแม่ ตลอดจนคุณธรรมที่อิงอยู่ด้วย เหล่านี้ เราสร้างขึ้นจากชีวิตจริงที่อยู่ใกล้ชิดกัน ซึ่งมีความรักที่แท้ของ แม่ ซึมซาบลงไปซึ่งอยู่ในใจของลูก สามารถชักนำบันดาลจิตใจของ ลูกได้ทันทีโดยไม่ต้องบรรยายหรือเรียกหา

เหมือนอย่างทีพูดว่า เสือ! ก็ไม่ต้องบรรยายว่าเสีรูปร่างเป็น อย่างไร มันมีอันตรายอย่างไร มันจะทำอะไรกับเรา ไม่ต้องไปอธิบาย พอพูดขึ้นมาคำเดียวเท่านั้น ความรู้สึกและอาการกลัวก็เกิดขึ้นทันที

พระคุณแม่ก็เหมือนกัน ถ้าหากว่าได้ปลุกฝังกันมาจริงๆ พอเอ่ยถึงเท่านั้นแหละ ความซาบซึ้งก็เกิดขึ้นมา น้ำหูน้าตาไหล ต้องอย่าง นั้น ต้องให้มีผลออกมาจริงๆ ในชีวิตแท้ๆ ซึ่งทำได้ ถ้าเราตั้งใจทำ และที่จริงก็มีอยู่แล้ว

ที่จริง การศึกษาของสังคมไทย และตัวสังคมไทยเอง เวลานี้ ทรุดมาก ก็ขอให้ถอยอย่างมีระเบียบ จะถอยไปไหน ก็ถอยกลับไปหา พระคุณแม่ ให้คุณแม่เริ่มต้นให้ใหม่ แล้วก็เดินหน้าได้อีก เพราะฉะนั้น คุณแม่จะต้องเป็นผู้เริ่มต้นเชิดชูการศึกษาขึ้นมาให้ได้

คุณแม่ยิ่งทำหน้าที่ได้ผลมาก หากมีกำลังหนุนทั้งที่บ้านและสถานที่เล่าเรียน

แม่ก็เป็นคุณครู คุณครูก็เป็นแม่ได้

ความเป็นแม่มี ๒ นัย คือ แม่โดยเป็นผู้ให้กำเนิด และแม่โดย ธรรมชาติ คุณแม่นั้นตามปกติได้ครบทั้งสองนัย แต่ถึงเราจะไม่ใช่เป็น ผู้ให้กำเนิด ก็เป็นแม่โดยธรรมชาติ คือคุณธรรมของแม่มีในผู้ใด ผู้ นั้น ก็เป็นแม่ได้ ความเป็นแม่อยู่ที่จิตใจที่มีคุณธรรม มีความรักแท้จริงที่

เป็นเมตตากรุณา คุณธรรมนี้เกิดขึ้นมาเมื่อไร ความเป็นแม่ก็เกิดเมื่อนั้น

คุณพ่อคุณแม่นี้ทางพระมองใน ๓ สถานะ คือ

๑. *พรหฺมาติ มาตาปิโตร* มารดาบิดาเป็นพระพรหมของคุณ

๒. *ปุพฺพาวริยาติ วุจฺจเร* เป็นบุรพอาจารย์ เป็นครูอาจารย์คนแรก

๓. *อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ* เป็นอาหุไนยบุคคลของคุณ

อาหุไนยนี้เป็นคำเรียกพระอรหันต์ สังคมไทยเราจึงเรียกพ่อแม่ว่าเป็นพระอรหันต์ของคุณ คือ เป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ต่อคุณ ความเป็นพระอรหันต์อยู่ที่ความบริสุทธิ์ พ่อแม่ก็บริสุทธิ์ใจต่อคุณ รักคุณด้วยใจจริงและจริงใจ

คุณพ่อคุณแม่ในส่วนหนึ่งก็มีหน้าที่ร่วมกัน แล้วอีกส่วนหนึ่งก็มีหน้าที่ที่ชำนาญพิเศษคนละอย่าง

หน้าที่ร่วมกันนั้นแน่นอนว่า ก็คือการทำต้องเลี้ยงดูคุณให้เจริญเติบโตอย่างดี แต่พร้อมกันนั้นคุณพ่อจะทำหน้าที่หนักในส่วนนอกที่สัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นในแง่ของการให้ความมั่นคงปลอดภัย คล้ายๆ ว่าแม่อยู่ใกล้ชิดคอยดูแลติดตัว แต่ก็ต้องมีผู้ที่เหมือนกับคอยปกป้องรักษา ระวังภัยต่างๆ เป็นด่านรอบนอกด้วย

ในด้านการให้กำลัง สนับสนุน อุ้มชู ประคับประคอง ค้ำครอง รักษาความมั่นคงปลอดภัย แง่นี้คุณพ่อจะมาเด่น อันนี้สัมพันธ์กับสภาพสังคมของเราที่เป็นมาด้วย จะเห็นว่าพ่อเด่นด้านนี้ ถ้าพ่ออยู่ก็รู้สึกปลอดภัย มีความมั่นคงมั่นใจ ส่วนแม่นี้เอื้อมยื่นลึกซึ้ง ให้ความรู้สึกที่หนักในด้านเมตตา มีความรักใกล้ชิดสนิทใจ

เมื่อมองในแง่ความสมดุล พ่อก็ไปช่วยในข้ออุเบกขามากหน่อย เพราะถ้าเอาแต่เมตตาแสดงความรักมากเกินไป บางทีก็เลยทำ

ให้เด็กถูกตามใจเกินไป แล้วบางทีก็จะเอนเอียงง่ายด้วย จึงต้องมี
อุเบกขาเพื่อให้รักษาความพอดีไว้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับความเป็นจริงของธรรมชาติ และรักษากฎเกณฑ์กติกา หรือ
หลักการที่เรียกว่า ธรรมนั่นเอง

มองดูให้ทั่วถึงทั้งหมด ทั้งเลี้ยงคน ทั้งรักษารธรรม แล้วดูจะนำชีวิตของเขาไปได้อย่างดี

อุเบกขา มีไว้รักษารธรรม เมตตา มีไว้รักษาคน เรายุติรักษาคน
แต่ถ้าไม่รักษารธรรมก็พลาด จะเสียความยุติธรรมระหว่างมนุษย์ ทำ
ให้ไม่มีความเป็นธรรม และเมื่อเด็กได้รับการตามใจเกินไป พ่อแม่ทำ
อะไรๆ ให้หมด...ก็จะอ่อนแอ ฟุ้งตนเองไม่ได้ ทำอะไรไม่เป็น

ที่นี้พ่อก็มีตัวที่ ๔ คืออุเบกขามาช่วย ด้านความรู้สึกรู้จักจะวางใจ
เป็นกลาง ที่เรียกกันมาว่า เฉย โดยไปเน้นด้าน ฐ-ปัญญา คืออุเบกขา
นี้ด้านความรู้สึกรู้จักจะวางเป็นกลาง แต่ไปเปิดทางให้ด้านรู้ คือมองว่าจะ
ทำอย่างไรให้ถูกต้อง ให้ตรงตามความเป็นจริง เพื่อให้เกิดความ
ถูกต้องลงตัวพอดีไว้ อุเบกขาจะได้คงอยู่ต่อไป

๓ ข้อแรก คือเมตตา กรุณา มุทิตา นั้นหนักด้านความรู้สึกรู้
ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ดี แต่คนเราจะอยู่กับความรู้สึกอย่างเดียวไม่พอ...
ต้องมีความรู้ด้วย ความรู้ก็ไปรออยู่ที่ข้ออุเบกขา และอาศัยข้ออุเบกขา
นั้นออกมาจัดมาปรับความรู้สึกและการแสดงออกให้พอดี พุดง่าย ๆ
ว่าอุเบกขาเปิดโอกาสให้ปัญญาเข้ามาทำให้วางใจและทำการทั้งหลายได้
พอดี

ที่พุดเน้นบ่อยๆ ได้บอกว่า ลูกมีสถานะเป็น ๒ อย่างในเวลา
เดียวกัน คือ

๑. เป็นบุคคลที่อยู่ในโลก หรือในสังคมมนุษย์ ในแง่นี้หรือในสถานะนี้ก็เป็นเรื่องของการมีความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ เราก็ให้สัมพันธ์กันด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความรู้สึกดีงามต่อกัน

๒. แต่พร้อมกันนั้นเด็กก็มีอีกสถานะหนึ่ง คือเป็นชีวิต ที่อยู่ในธรรมชาติและเป็นธรรมชาติ ชีวิต ทั้งร่างกายและจิตใจของเขาต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ ร่างกายของเขารับประทานอาหารก็เจริญเติบโตได้ดี รับประทานอาหารไม่ดี...ก็ท้องเสีย เสียสุขภาพอะไรต่างๆ เหล่านี้ อันนี้เป็นด้านชีวิต ซึ่งเป็นไปตามความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ

ในฐานะเป็นบุคคล เด็กจะต้องอยู่ได้กับมนุษย์ หรือกับสังคม และในฐานะเป็นชีวิต จะต้องอยู่ได้กับความเป็นจริงของธรรมชาติ

เมื่อเด็กอยู่กับธรรมชาติ คืออยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตนั้น ไม่มีใครมาทำให้เขาได้...เขาต้องรู้เข้าใจแล้วทำเองเป็น เมื่อเด็กเป็นชีวิตอยู่กับความเป็นจริงของธรรมชาตินั้น แม้แต่ร่างกายของเขา ก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติหมด

สิ่งที่พ่อแม่และกัลยาณมิตรทั้งหลายจะช่วยให้ ก็คือช่วยให้เขามีความรู้ หรือพูดกว้างๆ คือ ให้มีการศึกษา แล้วเขาก็จะปฏิบัติจัดการกับด้านธรรมชาติให้เป็นผลดีได้

พ่อแม่จะต้องเอาใจใส่ด้านที่ลูกเป็นชีวิตที่อยู่กับธรรมชาตินี้ด้วย จะมัวมองในแง่เป็นบุคคลอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมองไว้ด้วยว่าลูกจะต้องรับผิดชอบตัวเองได้ เขาจะต้องอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้ ตอนนี้เราต้องเตรียมเขาไว้

พ่อแม่จะต้องใช้ปัญญาคิดว่า เออ...ทำอะไรลูกของเราจะ
รับผิดชอบตัวเองได้ ทำอย่างไรเขาจะสนใจเรียนรู้เหตุปัจจัยต่างๆ เพื่อ
ทำอะไรๆ ให้ถูกต้องและได้ผลดี เมื่อคิดอย่างนี้ ก็จะต้องหันมาเอาใจ
ใส่ในการฝึกลูก

ถึงตอนนี้พ่อแม่จะไม่ใช่เพียงทำให้อย่างเดียว ถ้าพ่อแม่มีแต่
เมตตา กรุณา และมูทิตา ก็จะทำให้เรื้อย เพราะอะไรๆ ก็กลัวลูกจะ
ลำบาก แต่พ่อแม่มีอุเบกขา โดยเข้าใจถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ
และมองลูกในฐานะเป็นชีวิตที่ต้องเป็นไปตามความเป็นจริง พ่อแม่ก็
จะคิดเตรียมว่าทำอะไรลูกจะรับผิดชอบตัวเองได้ จะเติบโตอย่างดี
ถึงแม้ว่าต่อไปเราไม่อยู่กับเขา...เขาก็จะไปได้

ตอนนี้เราก็คิดหาทางฝึกให้เขาทำเองเป็น ให้เขามีความ
เข้มแข็ง ให้สามารถพึ่งตนเองได้ นี่คือด้านที่อุเบกขารับหน้าที่
จึงได้บอกว่า *ด้วยเมตตา กรุณา มูทิตา พ่อแม่ก็ทำให้ลูก*
แต่พออุเบกขา พ่อแม่ก็ดูให้ลูกทำ
ต้องครบทั้งสองบทบาทนี้ ความเป็นพ่อเป็นแม่จึงจะสมบูรณ์

เมื่อพระคุณแม่สมบูรณ์ ลูกก็เติบโตเป็นคนดีสมบูรณ์ นำโลกขึ้นสู่วิถีแห่งความดีงามที่สมบูรณ์

การดูให้ลูกทำนั้น ไม่ใช่ทิ้งลูก แต่อุเบกขาเมื่อดูให้เขาทำแล้ว
ก็เป็นที่ปรึกษาด้วย เพราะฉะนั้น อุเบกขากับเป็นที่ปรึกษาจึงมา
ด้วยกัน อุเบกขา แปลว่า ดูอยู่ใกล้ๆ คือคอยดูเขาทำว่า เขาทำถูกไหม
ถ้าทำไม่ถูก เราก็จะได้แนะ หรือถ้าเขาทำไม่เป็น ดิฉันคิดขึ้นมา เขาจะ
ได้ถามเรา ปรึกษาเราได้

ถ้าพ่อแม่รู้จักใช้อุเบกขา เด็กจะเก่งมาก แต่ถ้าพ่อแม่ไม่มีใช้อุเบกขา เด็กจะอ่อนแอ เลี้ยงไม่โต และทำอะไรไม่ค่อยเป็น

พ่อแม่คนไหนรู้จักใช้อุเบกขา ลูกจะเข้มแข็ง เก่ง ทำอะไรต่ออะไรได้หมด เพราะพ่อแม่รู้จักคิดเตรียมการไว้แล้วว่า ลูกของเราจะเก่งจะต้องฝึกด้านไหนบ้าง จะต้องทำอะไรเป็นบ้าง แล้วก็หัดให้เขาทำ

แต่ถ้าอะไรๆ ก็ทำให้เขาหมด ก็เท่ากับปล่อยทิ้งไว้รอให้เขาไปฝึกเอาเองข้างหน้า ให้เขาเจอสถานการณ์บังคับที่จะต้องหาทางเอาเอง...เขาจะไม่มีที่ปรึกษา เขาอาจจะทำผิดๆ ถูกๆ พ่อแม่จะหมดโอกาสช่วยเขา และเขาก็จะฝึกล่าช้าไปหรือไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

ตอนที่ลูกยังเล็กอยู่นี้ ในฐานะที่พ่อแม่เป็นผู้มีความหวังดีที่สุด เมตตาก็มาหนุนอุเบกขา ทำให้พ่อแม่มาช่วยเป็นที่ปรึกษาในการฝึก จึงฝึกได้ผลดีที่สุด จึงพูดว่าพ่อแม่จะเลี้ยงลูกได้ดีที่สุด ถ้ามีอุเบกขาไว้เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกได้พัฒนา

เรื่องนี้สำคัญนะ...สังคมไทยไม่ค่อยเห็นคุณค่าของ *อุเบกขา* ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่สุด ที่จะทำให้ทุกอย่างลงตัวพอดี

ความหมายด้านหนึ่งของอุเบกขา ก็คือ ลงตัวพอดี หมายความว่าทุกอย่างเข้าที่หมด เมื่อองค์ประกอบ หรือเหตุปัจจัยทุกอย่างประสานกลมกลืน ได้สัดส่วนพอเหมาะแล้ว...ก็ให้อุเบกขามา

เมื่อมีอุเบกขาก็คอยดูว่า ลูกเอียงไปทางโน้น หรือเอียงไปทางนี้ ขาดด้านนั้น หรือเกินด้านนั้น พอเห็นว่าเสียดุล เราก็ออกมาจัดปรับให้พอดี เรียกว่าให้ธรรมะลงตัว

ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน หรือจะฝึกลูก ทุกอย่างต้องมีอุเบกขามาสร้างโอกาสที่จะจัดปรับให้ลงตัวพอดี ถ้าปฏิบัติธรรมได้อย่างนี้ ลูก

ก็จะเจริญงอกงามอย่างดี

เป็นอันว่าอุเบกขาเป็นตัวช่วยให้เด็กพัฒนา พ่อแม่อย่ามัว
วุ่นวายอยู่แค่ เมตตา กรุณา มุทิตา...ไม่พอ

อุเบกขาเป็นตัวเชื่อมกับปัญญา ถ้ามีแต่เมตตา กรุณา มุทิตา ก็
อยู่แค่ด้านความรู้สึก แม้จะเป็นความรู้สึกที่ดี ซึ่งถ้าใช้ภาษาอังกฤษก็
เรียกว่าเป็น **positive emotion** แต่เราจะอยู่แค่ **emotion**
ไม่ได้ ชีวิตต้องอยู่ด้วยปัญญา ต้องมีต้องใช้ความรู้ และด้านปัญญา
ความรู้นี้ ก็อาศัยอุเบกขาเป็นตัวเชื่อม

เมื่อมีความรู้ มีปัญญามา อุเบกขาก็เปิดโอกาสให้เราใช้ปัญญา
นั้นจัดปรับทำอะไรต่างๆ อย่างถูกต้องเที่ยงตรง ให้ลงตัวพอดี ทั้งไม่
ขาดไม่เกิน และไม่เอียง

เพราะฉะนั้น อย่าปล่อยให้สังคมไทยของเราหย่อนในเรื่อง
อุเบกขา

พร้อมนั้น เมื่อคุณแม่มีเมตตา กรุณา มุทิตา จนถึงอุเบกขา
บริบูรณ์ พระคุณแม่ก็จะมีพลังสมบูรณ์เต็มที่ ซึ่งจะช่วยให้ลูก
เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ผู้สามารถร่วมสร้างสรรค์พัฒนา
สังคมไปสู่ความสุขเกษมสันต์อันสมบูรณ์